

سازمان آموزش و پرورش استثنای کشور

جدول سجاده

پایه هشتم متوسطه اول

گروه با آسیب شنوایی

معاونت آموزشی، پرورشی و تربیت بدنی
سال تحصیلی ۱۴۰۵ - ۱۴۰۴

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

الله الرحمن الرحيم

hagh.ir

سجده ی سجاده آموزش صحیفه سجادیه

زین العابدین علیه السلام

پایه هشتم متوسطه اول گروه با آسبب شنوایی

ناظر : دکتر پروین قربانیان
مشاور علمی : فاطمه اژدری

کارگروه تدوین :
سمیه امیددی - راحله فرهمندی - صدرا طیبی - متین حسنی

معاونت آموزشی، پرورشی و تربیت بدنی

سال تحصیلی ۱۴۰۵ - ۱۴۰۴

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

سجده ی سجاد

آموزش مفاهیم صحیفه سجاده
پایه هشتم متوسطه اول گروه با آسبب شنوایی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۲	 مقدمه
۳	 آشنایی با زندگی نامه امام سجاد (ع)
۴	 نگاهی کوتاه به زندگی امام سجاد(ع)
۸	 دعا در حق پدر و مادر
۹	 شرح و تفسیر بخش اول دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۱۰	 ترجمه بخش دوم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۱۱	 شرح و تفسیر بخش دوم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۱۲	 شرح و تفسیر بخش سوم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۱۵	 ترجمه بخش چهارم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۱۶	 شرح و تفسیر بخش چهارم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۱۷	 ترجمه بخش پنجم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۱۹	 شرح و تفسیر بخش پنجم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

سجده ی سجاده

آموزش مفاهیم صحیفه سجاده
پایه هفتم متوسطه اول گروه با آسبب شنوایی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۲۱	ترجمه بخش ششم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۲۲	شرح و تفسیر بخش ششم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۲۳	ترجمه بخش هفتم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۲۴	شرح و تفسیر بخش هفتم دعای بیست و چهارم صحیفه سجاده
۲۵	دعای پایانی
۲۶	منابع

خدای بزرگ و مهربان با حکمت و دانش بی پایان خود، پیامبران زیادی را برای راهنمایی ما انسان ها فرستاده است تا راه درست زندگی کردن را به ما نشان دهند. حضرت محمد (ص) آخرین فرستاده خدا و پیامبر ما مسلمانان است. بعد از رحلت پیامبر اکرم (ص)، امامان معصوم (ع)، رهبری جامعه اسلامی را برعهده گرفتند. همه‌ی امامان معصوم (ع) برای هدایت مردم به راه راست تلاش می کردند، آنها از هر فرصتی برای راهنمایی مردم استفاده می کردند و با اخلاق و رفتار خود مسیر درست زندگی کردن را به مردم نشان می دادند.

امام چهارم، امام سجاد (ع) هم مانند دیگر امامان، با رفتار و شیوه زندگی بی نظیر خود الگوی خوبی برای ما مسلمانان است. ایشان در هنگام راز و نیاز با خدا، دعاهای زیبا و آموزنده ای بیان می کردند. "صحیفه ی سجادیه" نام کتابی است که دعاهای امام سجاد (ع) در آن جمع آوری شده است. خواندن این دعاها هم به ما آرامش می دهد و هم بر اخلاق و رفتارمان تأثیر خوبی می گذارد.

بخشی از دعاهای امام سجاد (ع)، جهت آشنایی دانش آموزان عزیز با آسیب شنوایی به زبان ساده و قابل فهم در این محتوای آموزشی گردآوری شده است و امید بر آن است که چراغ راهی برای روشن تر شدن مسیر زندگی شما عزیزان باشد.

زندگینامه امام سجاد(ع):

امام سجاد (ع) فرزند امام حسین (ع) است.
امام سجاد (ع) بعد از واقعه عاشورا و شهادت پدرش امام حسین (ع) به امامت رسید.
امام سجاد (ع) چهارمین امام شیعیان است.
امام سجاد (ع) پنجم شعبان سال ۳۸ هجری در شهر مدینه به دنیا آمد.
امام سجاد(ع) حدود ۳۵ سال امامت کردند.
امام سجاد (ع) توسط فرد ظالمی به نام هشام بن عبدالملک با زهر مسموم شدند و به شهادت رسیدند.
پیکر پاک ایشان در قبرستان بقع به خاک سپرده شد.

صحیفه سجادیه:

یکی از ویژگی های امام سجاد (ع) این بود که با خدای مهربان بسیار راز و نیاز می کرد و همیشه دعا می خواند.
وقتی دشمنان اسلام نگذاشتند که امام سجاد به طور مستقیم مردم را راهنمایی کند، امام با دعا و نیایش خود پیام های اخلاقی را به مردم می گفتند و به آن ها درس زندگی می دادند.
بعضی از دعا های امام سجاد(ع) در کتابی به نام "صحیفه سجادیه" جمع آوری شده است.
کتاب صحیفه سجادیه مانند قرآن کریم کتابی است که در آن در مورد مسائل دینی، اخلاقی و رفتاری مطالب مفیدی نوشته شده است، به همین دلیل بعضی ها به کتاب صحیفه سجّادیه لقب "خواهر قرآن" داده اند.
در کتاب صحیفه سجادیه ۵۴ دعا از امام سجاد (ع) آمده است.

نگاهی کوتاه به زندگی امام سجاد(ع):

*یکی از ویژگی‌های واقعی امام سجاد (علیه السلام)، عبادت صادقانه او بود که به درگاه خداوند انجام ایشان عبادت کردن را بزرگترین حق خدا بر گردن انسان می دانست. از خدا خجالت می کشید که او را فقط به خاطر پاداش یا عذاب عبادت کند، او خدا را به خاطر شکر نعمت ها و اینکه خداوند شایسته عبادت است عبادت می کرد. به خاطر همین امام سجاد (ع) را زینت بخش عبادت کنندگان می خوانند که همان "زین العابدین" است.

*امام سجاد (ع) زمانی که گرفتار می شد، زمانی که از زیادی نعمت خوشحال می شد، زمانی که بین دو نفر را آشتی می داد یا زمانی که نماز و قرآن می خواند، سجده های طولانی داشت که به همین دلیل، لقب "سجاد" را به ایشان دادند. "سجاد" یعنی کسی که زیاد سجده می کند.

*امام سجاد (ع) در دعا‌های خود از ذکر "صلوات" زیاد استفاده می کرد و با اینکار سعی می کرد تا *امام سجاد (ع) توانستند اهل بیت را بیشتر و بهتر به مردم بشناساند.

*امام سجاد(ع) با استفاده از دعا مردمی را که دچار انحراف و فساد اخلاقی شده بودند را به عبادت خدا و بازگشت به زندگی خداپسندانه هدایت کند زیرا مردم با استفاده از آن دعاها می توانستند از ظلم و بی عدالتی حاکمان آن زمان که باعث انحراف مردم از راه درست و پسندیده شده بودند آگاه می شدند.

*امام سجاد (ع) همیشه خشم خود را کنترل می کرد و می فرمود:
"گواراترین نوشیدنی ها برای من فرو بردن خشم است." امام سجاد (ع) با این کار
به دیگران نشان می داد که در برابر ناسزاهای و فشارها، رفتار عادلانه و با آرامش
مهم تر از رفتارهای تند و بدون فکر است.
به خاطر همین بود که بعد از واقعه عاشورا در مقابل قاتلان پدرش بجای خشمگین
شدن و انجام رفتارهای تند، راه پدر را ادامه داد و با استفاده از روش سخنرانی
توانست اهل بیت را به مردم معرفی کند و مردم را نسبت به وظایفشان آگاه سازد.

*امام سجاد (ع) همیشه مردم را به صدقه دادن تشویق می کرد. همیشه قبل از غذا
خوردن، مقداری از آن را صدقه می داد. به هر چیزی که به عنوان صدقه می داد اول
بوسه می زد چون ایمان داشت هر صدقه ای اول به دست خدا می رسد و بعد به دست
نیازمند. او هم مانند پدر بزرگش امام علی (ع) هر شب کیسه های نان را بر دوش می
انداخت و به در خانه فقرا می برد و صدقه پنهانی را باعث خاموش شدن خشم خدا می
دانست. بعد از اینکه امام سجاد (ع) به شهادت رسید مردم متوجه شدند چه کسی
پنهانی برای آنها نان می آورد.

*امام سجاد (ع) می فرمایند:
"اگر به فقیران ظلم کنید، مال یتیمان را بخورید و به آن ها ظلم کنید ، زنانی که
همسرانشان از دنیا رفته اند را آزار دهید و امر به معروف و نهی از منکر را ترک کنید،
خداوند بارش باران را از شما دور می کند و به جای آن بلا و گرفتاری را نصیب شما
می کند . اگر بیماری را عیادت کنید، تا زمانی که از آنجا بیرون نروید فرشته ها دور
شما می چرخند و برایتان دعا می کنند."

*دوران امامت امام سجاد (ع) از تاریک ترین دوران های امامان است که به آن "دوران سقوط فرهنگ اسلامی" می گویند. با این حال امام برای گسترش ایمان و زنده کردن اسلام از روش های تازه ای استفاده کرد. او باعث شد که عاشورا تا قیامت زنده بماند و راه را برای به وجود آمدن دانشگاه های انسان سازی و اسلام شناسی در دوران امام صادق(ع) و امام باقر(ع) باز کرد.

*یکی از مهم ترین کارهای امام سجاد(ع) بعد از حادثه عاشورا، معرفی هدف مبارزه امام حسین (ع) با یزید بود. زیرا یزید و یارانش، می خواستند مردم را در نا آگاهی نگه دارند و بخاطر همین اهل بیت(ع) که فرزندان پیامبر(ص) بودند و مردم را به راه درست و خداپسندانه هدایت می کردند را به شهادت می رساندند تا بتوانند با استفاده از نا آگاهی مردم بر آن ها حکومت کنند.

*امام سجاد (ع) پس از ماجرای کربلا، به شدت از طرف حاکمان ستمگر آن زمان (اموی ها) تحت نظر بود و مهم ترین کاری که او و شیعیانش را از شر کارهای خشن اموی ها محافظت می کرد، "تقیه" بود. "تقیه آن است که از تجاوز و ظلم ستمگری بترسی و بخاطر این که جان و چیزی که به آن اعتقاد داری، آسیب نبیند سکوت کنی و آن را بیان نکنی". این اصل در طول تاریخ اسلام همیشه باعث حفظ و باقی ماندن شیعه بوده است.

*امام سجاد (ع) مخفیانه فرزندش امام محمد باقر(ع) را به عنوان رهبر و امام بعدی تربیت کرد شیوه امام سجاد (ع) برای مبارزه فرهنگی با دشمنان و مخالفان قرآن و اهل بیت (ع)، پرورش و تربیت مردم آن زمان بود برای اینکه با پیام های امیدبخش قرآن و اهل بیت(ع)، آشنا شوند، و در مسیر بندگی خدا و سعادت قرار بگیرند. او یاران و شاگردان زیادی را برای دفاع از اسلام در مقابل دشمنان پرورش دادند. شیعیان از زمان امام سجاد (ع) شکل گرفتند.

*امام سجاد (ع) از هر فرصتی برای ترویج دین اسلام استفاده می کردند. به عنوان مثال برده هایی بودند که مرتب در خانه امام سجاد(ع) آموزش می دیدند و آزاد می شدند.

دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

دعا در یک نگاه

دعا در حق پدر و مادر

وَ كَانَ مِنْ دُعَائِهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) لِأَبَوَيْهِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه از دعا‌های امام سجاد (ع) است که درباره پدر و مادر خود می‌فرمایند:

حق پدر و مادر از مهم‌ترین حقوق‌هاست؛ در قرآن مجید بارها به آن اشاره و تصریح شده است. برای ادای این حق کم‌ترین کاری که می‌توان کرد، دعا در حق آنهاست؛ همان برنامه‌ای که امام سجاد (ع) در دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه دنبال کرده است. ترجمه بخش اول دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

خداوند! بر محمد بنده ات و رسالت

و همچنین بر اهل بیت پاکش او درود فرست

و بهترین صلوات و رحمت و برکت‌ها و سلام خود را

مخصوص آن‌ها گردان.

خداوند! پدر و مادرم را نزد خودت گرامی بدار و به آن‌ها کرامت ببخش.

و درود و سلام از سوی خودت برای آن‌ها قرار بده؛

ای مهربان‌ترین مهربانان.

شرح و تفسیر بخش اول دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

انواع دعا در حق پدر و مادر

امام سجاد (ع) در این دعا همه تلاش و کوشش خود را برای دعا در حق پدر و مادرش انجام داده و به جزئیاتی اشاره کرده است که از توان و تصور افراد عادی خارج است، یعنی هیچ دعایی نبوده که امام سجاد (ع) به آن اشاره نکرده باشد.

❖ در این دعا ابتدا امام سجاد (ع) می فرماید:

"خداوندا! بر محمد بنده ات و رسولت و همچنین بر اهل بیت پاک او درود فرست."

علت اینکه قبل از هر دعا صلوات می فرستیم این است که همراهی درخواست ما با دعا سبب استجابت دعا می شود زیرا که خداوند حتما تقاضای درود بر پیامبر (ص) را می پذیرد و دعایی که همراه آن باشد هم پذیرفته می شود.

در این بخش دعا هم از کلماتی استفاده شده که صلوات بر پیامبر و خاندانش را جامع تر و کامل تر می کند.

❖ در ادامه امام می فرمایند:

"و بهترین صلوات و رحمت و برکت ها و سلام خود را مخصوص آن ها گردان."

امام سجاد (ع) در این بخش از دعا به چهار چیز اشاره کرده است:

صلوات، رحمت، برکات، سلام

"برکت" به معنی دوام و استمرار خیرات و افزایش آن است و "سلام" به معنی سلامت و رهایی از ناراحتی ها و نا امنی ها است.

❖ امام در ادامه این دعا می فرمایند:

"خداوندا! پدر و مادرم را نزد خودت گرامی بدار و به آن ها کرامت ببخش، سلام و درود از سوی خودت برای آن ها قرار بده ای مهربان ترین مهربانان."

❖ در این بخش امام سجاد (ع) از خدا می خواهد آن چیزی را به پدر و مادرش بدهد که به دیگران نداده است. آن ها را مورد تکریم قرار داده، مقام ویژه ای در نزد خود به آن ها بدهد و همچنین درود و رحمت خود را شامل حال آن ها فرماید.

❖ البته این خواسته به معنای آن نیست که دیگران از لطف خدا محروم شوند و فقط پدر و مادرش از آن برخوردار شوند بلکه به این معناست که هر چه می خواهد به دیگران بدهد ولی به پدر و مادر او کرامت و رحمت ویژه ای عنایت کند. کلمه "کرامت" به معنی عزت، منزلت و شرافت است.

ترجمه بخش دوم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

خداوندا بر محمد و آل او درود فرست

و دانش آنچه را که نسبت به پدر و مادر واجب است به من الهام کن، الهامی آشکار و دانش همه این ها را برای من به نحو تمام و کمال جمع کن؛

سپس به من توفیق ده آنچه به من الهام کرده ای، به کار بیندم و نیز موفق بدار که آنچه را از این دانش به من می آموزی؛ به سرعت انجام دهم؛ تا به کارگیری آنچه به من آموخته ای از دست نرود.

و ارکان وجود من از عمل به آنچه به من الهام کرده ای، سست نگردد.

شرح و تفسیر بخش دوم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

وظایف سنگین در برابر پدر و مادر

❖ در این بخش از دعای امام سجاد (ع) تقاضای امام به بالاترین حد خود می‌رسد، چون پس از درود بر محمد و آل محمد از خدا می‌خواهد تا تمام آن چه وظیفه او در برابر پدر و مادر است را به او الهام کند و سپس توفیق به کار بستن آن را نیز به او بدهد تا بتواند تمام آنچه را در برابر پدر و مادر لازم است انجام دهد و چیزی کم نگذارد و در عمل به آن هم سست نشود، پس می‌فرماید:

❖ "خداوندا بر محمد و آل او درود فرست و دانش آنچه را که من نسبت به پدر و مادر واجب است به من الهام کن، الهامی آشکار و دانش همه این‌ها را برای من به نحو تمام و کمال جمع کن؛ سپس به من توفیق ده آنچه به من الهام کرده‌ای، به کار ببندم و نیز موفق بدار که آنچه را از این دانش به من می‌آموزی به سرعت انجام دهم؛ تا به کارگیری آنچه به من آموخته‌ای از دست نرود و ارکان وجود من از عمل به آنچه به من الهام کرده‌ای، سست نگردد."

"الهام" در لغت به معنای بلعیدن و نوشیدن چیزی است، و به معنای القا مطالب درونی از سوی خداوند به انسان است که انسان را به کار خوبی و می‌دارد یا از کار بد جلوگیری می‌کند و این حالت برای بسیاری از بزرگان و صالحان اتفاق افتاده است.

شرح و تفسیر بخش سوم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

نهایت احترام به پدر و مادر

در این بخش امام سجاد (ع) می فرمایند:

❖ "خداوند! بر محمد و آل او درود فرست، همانگونه که ما را به وجود گرامی او شرافت بخشیدی؛ و بر محمد و آل او درود فرست، همان گونه که برای ما حقی بر خلق به سبب او (پیامبر) قرار دادی."

❖ (در این جا امام افتخار خود را نسبتش با پیامبر می داند و آن را سبب حقی می داند که پیامبر و امامان بر مردم دارند.) یعنی نسبت با پیامبر دو اثر برای امام سجاد (ع) و بقیه امامان دارد:

✓ اول اینکه دلیل شرافت و بالا بودن مقام آن هاست.

✓ دوم اینکه مردم باید آن ها را به عنوان امام بپذیرند و از آن ها اطاعت کنند و به آن ها احترام بگذارند.

نکته!

❖ پیامبر و امامان مانند پدر برای مردم هستند، بنابراین تمام حقوقی که در این دعا برای پدر و مادر ذکر شده است برای پیامبر و امامان نیز ثابت است.

در ادامه این بخش امام به نکته مهم دیگری درباره ی پدر و مادر می پردازد:

❖ "خداوند! مرا چنان قرار ده که از آن ها جلال و هیبتی در دل داشته باشم که مردم از پادشاه ظالم دارند و چنان نیکی و مهربانی در حق آن ها کنم همانند نیکی و مهربانی مادر بسیار مهربان."

کلمه "هیبت" در اینجا به معنای "بزرگداشت همراه با ترس" آمده است.

❖ در اینجا منظور امام این نیست که پدر و مادر را به پادشاه ظالم تشبیه کند بلکه منظورشان این است که همان هیبت و اُبَتهی که پادشاه ظالم در دل مردم دارد، من هم مانند آن را از پدر و مادرم در دل داشته باشم.

در یک روایت از امام علی (ع) آمده است که: "به حضرت فاطمه زهرا (س) پیشنهاد کردند که نزد پیامبر بروند و برای آسیاب کردن گندم و آوردن آب از چشمه، از ایشان بخواهند تا یک نفر را برای کمک بفرستند. حضرت فاطمه زهرا (س) نزد پیامبر رفتند و حرف نزده برگشتند.

زمانی که امام علی (ع) پرسیدند: چه کردی؟

حضرت فاطمه (س) فرمود: به خدا از هیبت پیامبر نتوانستم سخن بگویم."

❖ در گذشته سنت های خوبی در بین مردم بود، پسران و دختران در برابر پدرشان خیلی متواضع بودند و حتی پای خود را دراز نمی کردند و زیاد حرف نمی زدند؛ یعنی اُبَته و هیبت پدر مانع این کار بود.

و در کنار این هیبت، امام از خدا می خواهد که مانند مادری بسیار مهربان با آن ها رفتار کند.

امام سجاد (ع) در ادامه این دعا می فرماید:

❖ "و اطاعت مرا برای پدر و مادرم و نیکوکاری مرا نسبت به آن ها شیرین تر از خواب در چشم خواب آلود و گواراتر از شربت گوارا برای فرد تشنه و خنک تر از نوشیدن آب گوارا برای فرد تشنه، در قلب من قرار بده.

❖ امام در این قسمت از دعا اطاعت از پدر و مادر و نیکی به آنها را خیلی مهم دانسته و آن را آرامش بخش تر از خواب برای کسانی که خواب آلود هستند و گواراتر از نوشیدن آب خنک برای کسی که بسیار تشنه است می داند. در واقع در این دعا امام از خدا می خواهد که اطاعت از پدر و مادر و نیکی به آن ها نه تنها باری بر دوش او نباشد بلکه لذت بخش و مایه خوشبختی و آرامش گردد.

زمانی که انسان از خدمت کردن هر چقدر که سخت باشد، لذت ببرد به مقام عالی می رسد. نگاه امام سجاد (ع) به اطاعت از پدر و مادر و نیکی در حق آنها نگاه تکلیف نیست بلکه نگاه عشق و علاقه است.

در ادامه دعا امام می فرمایند:

❖ "خداوندا! چنان کن که خواست آن ها را بر خواست خود و رضایت آن ها را بر رضایت خود مقدم دارم و نیکی آن ها را نسبت به خودم زیاد شمارم هر چند کم باشد و نیکی خودم را درباره ی آن ها کم شمارم هر چند زیاد باشد."

❖ منظور از خواسته پدر و مادر در این دعا خواسته دل آنهاست، هر خواسته ای که باشد. امام در این دعا از خداوند می خواهد که نیکی پدر و مادر به او را بزرگ و زیاد بشمارد، هر چند که کم باشد و نیکی خودش نسبت به پدر و مادر را کوچک بشمارد، هر چند که زیاد باشد تا خود را طلبکار آن ها نداند و این نهایت ادب پدر و مادر است.

در کتاب اصول کافی از هشام بن سالم روایت می شود که مومن باید در برابر همه کس چنین باشد یعنی نیکی خود را کوچک بشمارد و نیکی دیگران را بزرگ بشمارد.

❖ هنگامی که این صفت مومن در برابر همگان سفارش شده است پس نسبت به پدر و مادر از اهمیت ویژه و اولویت برخوردار است. این گونه برخورد با پدر و مادر سبب می شود فرزندان همیشه خود را بدهکار آن ها و پدر و مادر را از خود طلبکار بدانند و این نهایت ادب است.

ترجمه بخش چهارم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

خداوندا! به من توفیق ده که صدایم را در برابر آ. آهسته کنم
و کلامم را در مقابل آن ها پاکیزه و دلنشین سازم.
و طبعم را در برابر آن ها نرم و قلبم را نسبت به آن ها مهربان کنم.
و رفیق و شفیع آن ها باشم.
خداوندا! در برابر تربیت من به آن ها پاداش خیر بده؛
و در برابر گرامی داشت من به آن ها اجر و ثواب عنایت کن.
و آنچه را در کودکی برای من حفظ کرده اند؛
برای آن ها حفظ کن.

شرح و تفسیر بخش چهارم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

رعایت نهایت ادب به پدر و مادر

در این بخش از دعا امام سجاد (ع) نخست شش چیز را که مانند بخش قبلی دعا نشانه نهایت ادب و محبت در باره گذر و مادر است را از خداوند طلب می کند.

و اینچنین می گوید:

❖ "خداوندا! به من توفیق ده که صدایم را در برابر آن ها آهسته کنم و کلامم را در مقابل آن ها پاکیزه و دلنشین سازم و طبعم را در برابر آن ها نرم و قلبم را نسبت به آن ها مهربان کنم و رفیق و شفیق آن ها باشم."

کلمه "شفیق" به معنای نرمش چیزی است. به خاطر همین است که به دوست مهربان و ملایم و خیر خواه و دلسوز رفیقِ شفیق می گویند که از خود نرمش نشان می دهد.

❖ امام در این دعا شش تقاضا از خداوند درباره پدر و مادر می کند:

✓ اول از خدا طلب می کند که صدای خود را بالاتر از صدای پدر و مادر نبرد.

✓ دوم تقاضا می کند که خداوند توفیق دهد تا با پدر و مادرم شیرین و نیکو سخن بگویم تا هرگز آنها از سخن من آزرده نشوند.

✓ سوم از خدا می خواهد اخلاق و رفتارش را با آن ها نرم و ملایم و در نهایت ادب قرار دهد.

✓ در چهارمین تقاضا از خدا می خواهد که نه تنها در ظاهر نسبت به پدر و مادر محبت کند بلکه قلبش را هم نسبت به آن ها مهربان سازد.

✓ و در پنجمین و ششمین تقاضا می فرماید که من را رفیقِ شفیقِ مهربان برای آن ها قرار بده تا مانند دوستی مهربان با آن ها رفتار کنم.

❖ در ادامه دعا امام سجاد (ع) می فرماید:

"خداوندا! در برابر تربیت من به آن ها پاداش خیر بده و در برابر گرامی داشت من به آن ها اجر و ثواب عنایت کن و آنچه را در کودکی برای من حفظ کرده اند برای آن ها حفظ کن."

❖ در این بخش از دعا هم امام سه چیز دیگر از خداوند برای پدر و مادر می خواهد:
✓ اول به مسأله تربیت و پرورش آن ها اشاره می کند و یکی از حقوق مهم پدر و مادر نسبت به فرزند است و از خدا می خواهد تا پاداش این تربیت ها را به آن ها بدهد.

✓ سپس به مسأله گرامی داشت فرزند توسط پدر و مادر اشاره می کند و از خداوند می خواهد پاداش آن را هم به آن ها بدهد.

✓ و در آخر هم از خدا می خواهد که همان گونه که آن ها در کودکی از او مراقبت کردند، او هم در بزرگسالی از آن ها مراقبت کند.

ولی طبق بعضی از روایات هر چقدر این مراقبت از پدر و مادر در زمان پیری زیاد باشد، نمی تواند با مراقبت های دوران کودکی برابری کند.

ترجمه بخش پنجم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

خداوندا! هر آزاری از من به آن دو (پدر و مادر) رسیده؛

و یا کم ترین ناراحتی از من پیدا کرده اند؛

و یا حقی بر من داشته اند و ضایع شده؛

آن ها را سبب محو گناهانشان و علو درجاتشان؛

و افزایش حسناتشان قرار بده.

ای کسی که گناهان را به چندین برابر از حسنات تبدیل می کنی.

خداوندا! آنچه پدر و مادرم در گفتار یا عمل بر من ستم کرده اند؛

یا از حق من چیزی را ضایع کرده اند؛

تمام آن را به آن ها بخشیدم و از آن ها گذشتم؛

و با شوق و رغبت از تو می خواهم نتیجه بدش را از آن ها دور کنی؛

من آن ها را نسبت به خودم متهم نمی کنم؛
 و آن ها را در نیکی به من سهل انگار نمی دانم.
 خداوندا! آنچه را که آن ها در مورد من انجام نداده اند مطلوب نمی دانم.
 خداوندا! پدر و مادرم حقشان بر من واجب تر و احسانشان قدیمی تر؛
 و نعمتشان بر من بیش از آن است که من بخواهم آن ها را قصاص کنم؛
 که چرا عدالت را در حق من روا نداشته اند یا به مانند آن کیفرشان دهم.
 اگر چنین باشد؛ پس ای خدای من،
 آن همه زحمتی که برای من کشیدند کجا می رود؟
 و آن همه درد و رنجی که در حفظ من تحمل کردند، چه می شود؟
 و آنچه آن ها بر خود تنگ گرفته اند تا بر من توسعه یابد چه می شود؟
 چقدر دور است که آن ها حقشان را از من کاملاً دریافت کنند
 در حالی که من آنچه را که برایم واجب است در حق آن ها انجام نداده ام.
 و وظیفه خدمت آن ها همچنان بر عهده من است.
 اکنون که چنین است بر محمد و آل محمد درود فرست و مرا یاری کن؛
 ای کسی که بهترین یار و یاور هستی.
 و مرا توفیق ده، ای بهترین کسی که در مشکلات به او روی می آورند.
 و مرا جز کسانی قرار نده که عاق پدر و مادرند؛
 در آن روزی که هر کسی در برابر اعمالش جزا داده می شود و به کسی ظلم و ستم
 نخواهد شد.

توجه به حقوق والدین و گذشت از خطاهای آنان

❖ امام سجاد (ع) در این فصل از دعا به نکته مهم دیگری اشاره می کند و می فرماید:

"خداوندا! هر آزاری از من به آن دو (پدر و مادر) رسیده و یا کم ترین ناراحتی از من پیدا کرده اند و یا حقی بر من داشته اند و ضایع شده، آن ها را سبب محو گناهانشان و علو درجاتشان و افزایش حسناتشان قرار بده؛ ای کسی که گناهان را به چندین برابر از حسنات تبدیل می کنی."

منظور از آزار هر گونه آزار کوچک یا بزرگ بدنی یا روحی است که از کسی به دیگری می رسد.

به هر حال امام در این بخش از دعا به نکته دقیقی اشاره می کند که اگر من کوتاهی هایم در باره پدر و مادر کرده و توانایی جبران آن را ندارم، آن ها بدون عوض نباشند. خدایا به لطف و کرمات آن کوتاهی ها را سبب ریزش گناهان آن ها و بالا رفتن مقام و افزایش حسناتشان قرار بده.

❖ در ادامه امام می فرماید:

"خداوندا! آنچه پدر و مادرم در گفتار یا عمل بر من ستم کرده اند یا از حق من چیزی را ضایع کرده اند، تمام آن را به آن ها بخشیدم و از آن ها گذشتم و با شوق و رغبت از تو می خواهم نتیجه بدش را از آن ها دور کنی؛ من آن ها را نسبت به خودم متهم نمی کنم و آن ها را در نیکی به من سهل انگار نمی دانم.

خداوندا! آنچه را که آن ها در مورد من انجام نداده اند مطلوب نمی دانم."

❖ این بخش از کلام امام سجاد (ع) بزرگواری خاصی را در بر دارد و آن این است که نه تنها از خدا می خواهد تا کوتاهی اش در برابر پدر و مادر را بیامرزد و او را تنبیه نکند، در مورد پدر و مادر هم از خدا می خواهد تا اگر پدر و مادر کوتاهی در حق او کردند تنبیه نشوند.

در یک روایت از پیامبر اکرم (ص) نقل شده است که:

همان گونه که فرزندان ممکن است عاق والدین شوند، والدین نیز ممکن است، عاق والدین شوند. یعنی همان گونه که کوتاهی فرزندان در حق پدر و مادر سبب مجازات آن ها می شود، کوتاهی پدر و مادر هم در حق فرزندان این گونه است.

❖ در ادامه دعا امام سجاد (ع) می فرماید:

خداوندا! پدر و مادرم حقشان بر من واجب تر و احسانشان قدیمی تر و نعمتشان بر من بیش از آن است که من بخواهم آن ها را قصاص کنم که چرا عدالت را در حق من روا نداشته اند یا به مانند آن کیفرشان دهم. اگر چنین باشد؛ پس ای خدای من، آن همه زحمتی که برای من کشیدند کجا می رود و آن همه درد و رنجی که در حفظ من تحمل کردند، چه می شود و آنچه آن ها بر خود تنگ گرفته اند تا بر من توسعه یابد چه می شود؟

❖ در این بخش از دعا امام سجاد (ع) پدر و مادر را از کوتاهی هایی که کرده اند تبرئه می کند و می گوید: به فرض که آن ها کوتاهی کرده باشند حقشان بیشتر است و در مقایسه با حق آنها کوتاهی ها چیز مهمی به نظر نمی رسد و حتی از آنها دفاع می کند و می گوید حق آن ها بر من به قدری بزرگ است که نمی توانم کوتاهی هایشان را مجازات کنم. آنها زحمت تربیت من را کشیده اند و از طرف دیگر زحمت نگهداری از من را داشته اند و برای اینکه من رشد پیدا کنم بر خودشان سخت گرفته اند، پس همه اینها با کوتاهی هایی که شاید کرده باشند قابل مقایسه نیست. و این نهایت بزرگواری امام است. بخش بعدی این دعا تکمیل کننده بخش قبلی است که در آن امام سجاد (ع) می فرماید:

چقدر دور است که آن ها حقشان را از من کاملاً دریافت کنند در حالی که من آنچه را که برایم واجب است در حق آن ها انجام نداده ام و وظیفه خدمت آن ها همچنان بر عهده من است. اکنون که چنین است بر محمد و آل محمد درود فرست و مرا یاری کن؛ ای کسی که بهترین یار و یاور هستی و مرا توفیق ده، ای بهترین کسی که در مشکلات به او روی می آورند و مرا جز کسانی قرار نده که عاق پدر و مادرند؛ در آن روزی که هر کسی در برابر اعمالش جزا داده می شود و به کسی ظلم و ستم نخواهد شد.

❖ در این بخش از دعا باز هم امام یاد آوری می کند که هر چقدر کوتاهی های پدر و مادر زیاد باشد، حقشان از آن بیشتر و مهم تر است؛ در نتیجه این دو هرگز با هم قابل مقایسه نیستند، پس آن ها را ببخش. مبدا که من در روز قیامت جز کسانی باشم که گرفتار عاق پدر و مادر هستند. و باز هم این نهایت بزرگواری امام و فروتنی او در برابر حق پدر و مادر است.

ترجمه بخش ششم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

خداوندا !

بر محمد و آل محمد و فرزندان درود فرست

و پدر و مادر مرا به بهترین چیزی که

به پدران بندگان مومن خودت و مادران آن ها اختصاص داده ای

پاداش بده،

ای خدایی که از همه مهربانان مهربان تری.

خداوندا !

یاد پدر و مادرم را در دنباله نماز ها

و در تمام ساعات شب و روز

از خاطر من مبر

تا پیوسته به یاد آن ها باشم و برای آن ها دعا کنم.

شرح و تفسیر بخش ششم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

تقاضای جایگاه بلند برای پدر و مادر

خداوندا! بر محمد و آل محمد و فرزندانش درود فرست و پدر و مادر مرا به بهترین چیزی که به پدران بندگان مومن خودت و مادران آن‌ها اختصاص داده‌ای، پاداش بده، ای خدایی که از همه مهربانان مهربانتری.

❖ امام در این بخش از دعا مقامات بیشتری برای پدر و مادرش از خداوند طلب می‌کند و از خدا می‌خواهد هر مقامی و هر فضیلتی که به پدر و مادر افراد مومن داده‌ای، برترین آن‌ها را برای پدر و مادرم قرار بده.

دعایی بالاتر از این دعا نمی‌توان در حق پدر و مادر پیدا کرد؛ زیرا برترین مقام‌ها را برای پدر و مادرش تقاضا می‌کند که اشاره به مقام‌های معنوی و مادی دارد.

❖ در ادامه دعا امام تقاضای دیگری از خدا می‌کند و می‌فرماید:

"خداوندا! یاد پدر و مادرم را در دنباله نمازها و در تمام ساعات شب و روز از خاطر من مبر تا پیوسته به یاد آن‌ها باشم و برای آن‌ها دعا کنم."

❖ امام در این بخش از دعا توجه ویژه دیگری در حق پدر و مادر می‌کند و از خدا می‌خواهد که همیشه به یاد آن‌ها باشد و برای آن‌ها دعا و تقاضای بخشش و مقام بالا بکند. البته یاد پدر و مادر طوری نیست که باعث بشود امام از یاد خدا غافل شود بلکه این دو با هم و در کنار هم به کار گرفته می‌شود.

ترجمه بخش هفتم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

خداوندا! بر محمد و آل او درود فرست
و به خاطر دعای من در حق آن ها مرا ببخش
و به سبب نیکی های آن ها در حق من،
آن ها را مشمول مغفرت حتمی خود قرار ده
و به سبب شفاعت من نسبت به آن ها
از آن ها راضی باش، رضایتی قطعی و حتمی
و آن ها را با کرامت به جایگاه های سلامت (بهشت) برسان.
خداوندا! و اگر مغفرت تو پیش از من شامل حال آن ها شده
شفاعت مرا درباره آن ها بپذیر
تا در هر صورت، همگی با لطف و رحمت تو
در سرای کرامت، مغفرت و رحمت گرد آییم و هم نشین شویم،
زیرا تو دارای فضل و رحمت عظیم
و عطا و احسان قدیم هستی
و مهربان ترین مهربانانی.

شرح و تفسیر بخش هفتم دعای بیست و چهارم صحیفه سجادیه

شفاعت پدر و مادر و شفاعت برای پدر و مادر

امام در این بخش از دعا، دو تقاضا از خداوند دارد که هر دو ارزشمند است و مرحله تازه ای از محبت فرزند نسبت به پدر و مادر است.

❖ امام در تقاضای اول می فرماید:

"خداوندا! بر محمد و آل او درود فرست و به خاطر دعای من در حق آن ها مرا ببخش و به سبب نیکی های آن ها در حق من، آن ها را مشمول مغفرت حتمی خود قرار ده و به سبب شفاعت من نسبت به آن ها، از آن ها راضی باش، رضایتی قطعی و حتمی و آن ها را با کرامت به جایگاه های سلامت (بهشت) برسان."

کلمه "شفاعت" به معنای اضافه کردن چیزی به چیز دیگر است و زمانی استفاده می شود که یک نفر راه موفقیت را تا جایی که می تواند می پیماید و باقی راه را شفاعت کننده به او کمک می کند.

شفاعت کننده مقام بالاتری دارد و در این جمله اگر شفاعت در مورد فرزند نسبت به پدر و مادر به کار رفته منظور مقامی است که به خاطر رضایت خداوند از فرزند به او داده شده است و از این نظر مشکلی باقی نمی ماند.

❖ در تقاضای دوم این بخش از دعا امام سجاد (ع) می فرماید:

"خداوندا! و اگر مغفرت تو پیش از من شامل حال آن ها شده شفاعت مرا درباره آن ها پذیر، تا در هر صورت، همگی با لطف و رحمت تو در سرای کرامت، مغفرت و رحمت گرد آییم و هم نشین شویم،

زیرا تو دارای فضل و رحمت عظیم و عطا و احسان قدیم هستی و مهربان ترین مهربانانی."

بر اساس این دعا در هر حال شفاعتی در کار است و در نتیجه آن رحمت و لطف خدا شامل حال پدر و مادر و فرزند می شود .

❖ از مجموع این دعا نتیجه می گیریم که امام برای احترام پدر و مادر و حفظ حقوقشان و برای نجات آن ها در قیامت، از هر دری وارد شده است و راهی نیست که از آن استفاده نکرده باشد و این دلیل لازم بودن احترام فرزند به پدر و مادر و علاقه او نسبت به آن دو است و اگر راه های مختلفی که در این دعا آمده است نبود؛ ما نمی توانستیم تصور کنیم که تقاضای نجات پدر و مادر از این همه راه متفاوت امکان پذیر است.

دعای پایانی

خداوندا به ما توفیق ده تا در حق پدر و مادر تا آن جا که لازم است تلاش و کوشش کنیم به گونه ای که آن ها در هر حال از ما خشنود باشند و برای ما دعا کنند و تقاضای عفو نمایند.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. صحیفه سجادیه، دعا‌های امام زین‌العابدین (ع)، ترجمه و شرح.
۳. مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار، انتشارات دارالکتب الاسلامیه.
۴. مطهری، مرتضی، آشنایی با سیره امامان معصوم (ع)، انتشارات صدرا.
۵. مرکز پژوهش‌های اسلامی، زندگی و سیره امام سجاد (ع).
۶. کتب درسی آموزش قرآن و پیام‌های آسمانی دوره متوسطه اول.

